

VELED ÇELEBİ İZBUDAK (1869-1953)

Dil Âlimi, Mevlevî Şeyhi ve Yazar; II., III., IV. ve V. Dönem Kastamonu, VI. Dönem Yozgat Milletvekili.

Yaşar Pınar ÖZMEN¹

Anahtar Kelimeler: Veled Çelebi, Milletvekili, Şair, Yazar, Yozgat

Mehmed Bahâeddin Veled Çelebi (İzbudak), 1939-1943 yılları arasında VI. Dönem Yozgat milletvekili olarak TBMM’de görev yapmıştır. Osmanlı’nın son döneminden Cumhuriyet’in ilk yıllarına uzanan hayatında Türk dili, edebiyatı ve Mevlevîlik alanlarındaki çalışmalarıyla tanınmış; Yozgat milletvekilliğinden önce II., III., IV. ve V. dönemlerde Kastamonu’yu temsil etmiştir. Soyadı Kanunu’nun ardından İzbudak soyadını almıştır.

Hayatı ve Eserleri

Mevlâna soyundan gelen Veled Çelebi, 1869 yılında Konya’da doğmuştur. İlk tahsilini Mevlâna Dergâhı yanındaki Sultan Veled Medresesi’nde yapmıştır. Farsça ve Arapça öğrenmiştir. Konya’da genç yaşta memuriyete başlamış ve rüştiyede hat ve Farsça öğretmenliği yapmıştır. Mevlâna Dergâhı’nda dokuz yıl hizmette bulunmuş ve postnişinlik (dergâh şeyhliği) görevini yerine getirmiştir. Yazı hayatına genç yaşta Konya Vilayet Gazetesi’nde “Bahaî” takma adıyla yazdığı yazılarla başlamıştır. Bu dönemde Türk dili ve çeşitli Türk lehçeleri üzerine çalışmıştır. 1889’da İstanbul’a giden Veled Çelebi, Bahariye Mevlevihanesi’nde yaklaşık iki yıl ikamet etmiştir. Dâhiliye Nezareti Matbuat-ı Dâhiliye Kalemünde sansür memuru olarak görev almıştır. Bu dönemde Darülfünun’da ve diğer okullarda Farsça öğretmenliği yapmıştır. İstanbul’da dönemin önde gelen edebî şahsiyetleri, Mevlevî aydınları ve Mevlevîliğe saygı duyan devlet büyükleri ile tanışma fırsatı bulmuştur. Ayrıca Mevlevî edebiyatı, din, dil ve tasavvuf konularında sürekli olarak kendini geliştirmiş, Resimli Gazete, Servet-i Fünun, Mektep ve Hazine-i Fünun dergilerinde tercüme ve makaleler yayımlamıştır. Yusuf Akçura ve Necip Asım gibi dönemin önde gelen aydınlarıyla tanıştıktan sonra Türkçülük akımının bir mensubu olarak dil, tarih ve edebiyat alanında araştırmalar yapmış ve çeşitli eserler vermeye devam etmiştir. Türk Derneğinin kurulmasında çalışmış ve derneğin dergisinde makaleleri yayımlanmıştır.

İstanbul’da bulunduğu dönemde İttihat ve Terakki Cemiyetinin üyeleri arasına katılmıştır. 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanından sonra memuriyetten ayrılmıştır. İstanbul’da Galata Mevlevihanesi’nde postnişin olarak görev yapmıştır. 1909’da görevinden alınan Abdülhalim Çelebi’nin yerine Konya Mevlâna Dergâhı postnişinliğine geçen Veled Çelebi, Konya’da medresede ders vermeye devam

¹ Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, pinar.ozmen@bozok.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2970-1110

etmiştir. Birinci Dünya Savaşı başlayınca Suriye Cephesi'ndeki askerlerin maneviyatını artırmak için Dördüncü Ordu'ya katılan Gönüllü Mevlevî Alayı'nda alay komutanlığı yapmıştır. Bu dönemde Şam'ın yanı sıra Hicaz, Medine ve Mekke'de bulunduğu ve hadis dersleri aldığı bilinmektedir. Savaş yenilgisinden sonra 1917'de Konya'ya geri dönmüştür. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra iktidara gelen Hürriyet ve İtilaf Fırkası, 1919'da Veled Çelebi'nin postnişinlik görevine son vermiştir. Daha sonra Padişah Vahdettin, Veled Çelebi'yi Şûrâ-yı Devlet azalığına getirmiştir. Konya'dan İstanbul'a gelen Veled Çelebi, Maarif Nezareti tarafından Tetkikat-ı Lisaniye Encümeninde görevlendirilmiştir. Türk dilinin ıslahı için kurulan bu kurumda Ali Ekrem, Halid Ziya, Cenap Şahabettin ve Ahmet Hikmet'le birlikte çalışmıştır. Yakın arkadaşı Samih Rıfat Bey'in Anadolu'ya geçip Mustafa Kemâl'in öncülüğünde başlamış olan Millî Mücadele'ye katılacağını söylemesi üzerine o da Millî Mücadeleye katılma kararı almış ve 1921 senesinde İstanbul'dan gizlice Antalya'ya gitmiştir. Ankara'da bulunan arkadaşı Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey'e telgraf çekerek Ankara'ya gelmek istediğini bunun için Mustafa Kemâl'den gerekli olan müsaadenin alınması konusunda kendisine yardımcı olmasını istemiştir. Gerekli iznin alınmasından sonra Ankara'ya geçmiş ve Maarif Vekâleti tarafından Ankara Lisesinde Farsça dersi vermek üzere atanmıştır. Daha sonra Telif ve Tercüme Encümeninde Ziya Gökalp ile çalışmaya başlamıştır.

Veled Çelebi'nin dil üzerine çalışmaları, Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam etmiştir. II., III., IV. ve V. dönemlerde Kastamonu (1923-1939); VI. Dönemde ise Yozgat milletvekili (1939-1943) olarak TBMM'de görev yapmıştır. 1925'te Abdülhalim Çelebi'nin azledilmesi ile ikinci kez tayin edildiği postnişinliği aynı yıl tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dair kanunun kabul edilmesi ile son bulmuştur. Milletvekilliği döneminde Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun kuruluş çalışmalarında görev almıştır. Veled Çelebi İzbudak, 4 Mayıs 1953'te Ankara'da vefat etmiştir.

Başlıca eserleri arasında Türk Diline Medhal (1923), Ferheng-nâme-i Sa'dî Tercümesi (1924), Dîvân-ı Türkî-i Sultan Veled (1925), Atalar Sözü (1936), el-İdrâk Hâşiyesi (1936), Oğuz Ata-Orhun Abideleri (1937) ve altı ciltlik Mesnevî Tercümesi (1942-1946) bulunmaktadır.

Türk dili ve kültürüne yönelik araştırmaları, yayımladığı eserler ve kurumsal faaliyetleri aracılığıyla Veled Çelebi, Türk kimliğine ilişkin tarihsel ve kültürel bilincin gelişmesine katkıda bulunmuş; bu yönüyle Osmanlı'nın son döneminde şekillenen Türkçülük düşüncesinin Cumhuriyet dönemine taşınmasında rol oynayan aydınlar arasında yer almıştır.

Kaynakça

AKAR, M. (1999). *Veled Çelebi İzbudak*. Türk Dil Kurumu Yayınları: 723.

HALICI, F. (Ed.). (1990). *Parlâmenter Şairler*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/8807832c-f14a-4b80-810e-31ac007781d3> adresinden alındı.

KORUCUOĞLU, N. (1994). *Veled Çelebi İzbudak*. T.C. Kültür Bakanlığı.

- MARAŞ, M. A. (Ed.). (2005). Şair Milletvekilleri -1-22 Dönem (1920-2005). TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No.: 114. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/102300d8-fdcd-4d89-aea0-70e7957eff5a> adresinden alındı.
- METİN, B. (2012). Veled Çelebi'nin Türk Milliyetçiliğinin Doğuş ve Gelişme Sürecindeki Yeri ve Türk Diline Dair Çalışmaları. *Karadeniz Araştırmaları*, (32), 99–122. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/105874> adresinden alındı.
- ŞAFAK, Y. (2026). *İzbudak, Veled Çelebi (Mehmet Bahâeddin)*. 1 Eylül 2026 tarihinde <https://www.konyapedia.com/makale/2756/izbudak-veled-celebi-mehmet-bahaeddin> adresinden alındı.
- ŞAFAK, Y., ÖZ, Y. (Eds). (2009). *Tekke'den Meclis'e, -Sıradışı Bir Çelebi'nin Anıları- Veled Çelebi İzbudak*. Timaş Yayınları.